

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיצ תשפ"ג, 2023, שאלון: 1262

מוגש ע"י צוות המורים בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) דוגמאות להתפתחות תרבותית (על התלמיד לציין שתי דוגמאות ולהסבירן):

- בניית ערים על ידי קין.
- המצאת שיטת הישיבה באוהלים ופיתוח מרעה צאן על ידי יובל.
- פיתוח כלי הנגינה כינור ועוגב על ידי יובל.
- עיבוד כלי מתכת, נחושת וברזל שמהן ניתן ליצור כלי עבודה או כלי מלחמה על ידי תובל קין.

דוגמאות להידרדרות מוסרית (על התלמיד לציין שתי דוגמאות ולהסבירן):

- קין רצח את אחיו מתוך קנאה.
- למך ביצע רצח כפול של אדם וילד, כי גרמו לו לפצע/חבורה, הוא ידע על האיסור ובכל זאת ביצע רצח כפול.
- למך לעומת קין מתפאר ברצח ומתרברב במעשיו לפני נשותיו.
- למך מציג את כוחו כגדול מכוחו של אלוהים, הוא מאיים שינקום כל פגיעה בו פי 77.

(2) העניין המוזכר בנוגע לשושלת שת ואינו מוזכר בנוגע לשושלת קין הוא שבשושלתו של שת החלו לקרוא בשם ה', כלומר אז התחילו להתפלל לה'. ניתן ללמוד מכך על שושלת קין, שהם לא היו מקיימים את חוקי ה' ולכן אין פלא, שחלה התדרדרות מוסרית בשושלת קין.

סעיף ב'

- (1) דוגמאות להתברבות של למד (על התלמיד להביא שתי דוגמאות ולהסבירן):
- למד מתפאר בכוחו וגבורתו, שהצליח לנקום ולהרוג איש וילד שהעזו לפצוע אותו: "כי איש הרגתי לפצעו וילד לחברתי".
  - למד מתרברב בפני נשותיו: "עצה וצלה שמעון קולי נשי למד האזנה אמרתי".
  - למד אומר שנוקמיו ייענשו יותר ממה שנענשו נוקמי קין ובכך הוא מציג את כוחו כגדול יותר משל אלוהים: "כי שבעתים יקום-קין ולמד שבעים ושבעה".
  - למד שר שיר הלל לעצמו, מבנה הפסוקים והאמצעים הספרותיים מראים על שירה, והקטע גם מכונה שירת למד.
- (2) על פי פירוש המלבי"ם האיום של למד מופנה כנגד נשותיו. למד מזהיר את נשותיו, שלא ימרו את פיו, כי אם יעזו הוא יעניש אותן במוות. הוא מתרברב בפניהן על הרג איש וילד, בגלל שפצעו אותו ומזהיר אותן שינהג בחומרה כלפי כל מי שיקום נגדו.

סעיף ג'

- (1) בפסוק א', חוה מעניקה לבנה הבכור את השם קין ומפרשת את שמו: "ותאמר קניתי איש את-יהוה", כלומר יצרתי אדם יחד עם ה'. חוה מתגאה בכך שיצרה את בנה עם ה', ושניהם שותפים ביצירת קין.
- בפסוק כ"ה, חוה קוראת לבנה שת ומפרשת את שמו: "שת-לי אלהים זרע אחר תחת הקבל...", כלומר, ה' שם/נתן לי בן אחר במקום הבל. הפעם, חוה אינה אומרת שיצרה את בנה עם ה', אלא מודה על כך שה' נתן לה בן אחר במקום הבל שמת. עובדה זו מלמדת על שינוי באמונתה ובתפיסת עולמה, חוה מגלה צניעות ואמונה בה'.
- (2) על פי פירוש רמב"ן, חל שינוי בהתנהגות של קין אחרי שה' גזר את עונשו. בתחילה, קין ניסה להתכחש למעשה שעשה ולהסיר את האשמה מעליו: "ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי". הוא אף הוסיף ואמר שאלוהים היה אמור לשמור על אחיו. ואילו לאחר נתינת העונש, נראה כי יש שינוי בהתנהגותו של קין. על פי הרמב"ן, קין אומר שחטאו גדול מלסלוח עליו: "עונוני גדול מלסלוח וצדיק אתה ה' וישר משפטך". קין מצטייר כמכה על חטא, הוא מודע לכך שעשה פשע חמור ולכן הוא מוכן לקבל את העונש שה' הטיל עליו.

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

- (1) ברכה (על התלמיד להסביר אחת ולבסס):
- "פרו ורבו ומלאו את הארץ" – ה' מברך אותם בברכת פריזון.
  - "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים..." – ה' מעניק לאדם את השליטה על בעלי החיים.
- היתב: "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה..." – ה' מתיר לבני האדם לאכול בשר בעלי חיים.
- שני איסורים:
- "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" – איסור אכילת הדם.
  - "וואך את דמכם לנפשותיכם אדרש..." – ה' אוסר להרוג בני אדם.

(2) הנימוק לאיסור הנלמד מפסוק ה' (האיסור להרוג בני אדם): כי האדם נברא בצלם ה'.

האיסור ייאכף על בני האדם על ידי ה' שידרוש את העונש לרוצח. המוציא לפועל יהיה בן אדם, הרוצח ייענש במוות על ידי אדם אחר (גואל הדם).

סעיף ב'

(1) היבטים של ערך קדושת החיים (על התלמיד להביא שלושה היבטים ולבסס):

- "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם" – ערך החיים מקודש עד כדי שמי שייטול חיי אדם (אדם או חיה), ייענש על כך מאלוהים.

- "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" – אין כפרה לחיים שניטלו מלבד נטילת חיי האדם. כלומר, העונש על גרימת מוות הוא מוות. העונש החמור מכל.

- "והקמתי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול..." – ה' מבטיח שלא יוסיף להביא עוד מבול על פני האדמה, כדי שלא להשמיד את בני האדם (כי חיי האדם הם ערך עליון).

(2) אני מסכימה עם הטענה שהכתוב בפסוק ג' אינו עולה בקנה אחד עם ערך קדושת החיים. בפסוק ג', ה' מתיר לבני האדם להרוג בעלי חיים, דבר זה מנוגד לערך קדושת החיים, גם חייהם של בעלי החיים חשובים לא פחות מחיי האדם. ערך קדושת החיים אמור לכלול את כל היצורים החיים.

יכולה להתקבל תשובה של: לא מסכימה עם הטענה, בליווי הסבר הולם.

סעיף ג'

(1) לפי בראשית פרק ט', כ"ד – הסכנה בשתיית יין היא אובדן חושים והתבזות. נח שתה יין עד כדי שיכרון ושכב באוהלו כשכל אבריו נגלים לעין כל. בנו חם שראה אותו במערומיו, לעג לו ואף קרא לאחיו לבוא ולראות את אביהם במצבו המביש.

לפי בראשית פרק י"ט, ל"ה – הסכנה בשתיית יין היא אובדן שליטה והכרה. לאחר חורבן סדום ועמורה, בנות לוט שיכרו את אביהן ביין, כך שכבו איתן והרו ממנו, מבלי שהיא ידע (כי היה שיכור). **לפי תהילים פרק ק"ד, ט"ו – הברכה** ביין, שהוא גורם לשמחה אצל האדם.

(2) על פי פירוש שד"ל, חטאו של חם הוא, שלעג לאביו השיכור. חם ראה את אביו ערום ובמקום לכסות את מערומיו, הלך להגיד זאת לאחיו כדי ללעוג לאביו. לדעתכם האם חטא זה מזכיר את תופעת ה"שיימינג" ברשתות החברתיות: תתקבל כל תשובה מנומקת.

לדוגמה: כן, זה מזכיר את תופעת השיימינג ברשתות החברתיות. אנשים מפרסמים תמונות, סרטונים וגם תגובות שמטרתם לבייש אנשים אחרים. הם מפיצים את החומרים המביישים ברשתות החברתיות, בתפוצה רחבה, מתוך מטרה ללעוג/לבייש את האחר.

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

(1) השדה מקור למזון (על התלמיד להביא ראיה אחת ולהסבירה):
 - "אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים" – רות מחליטה לצאת לשדה ללקט שיבולים אחרי הקוצרים, כדי לכלכל אותה ואת נעמי. **א**: "ותלקט בשדה עד הערב ותחבט את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורים".

השדה מקור לסכנה:

- "אל תלכי ללקט בשדה אחר" – בועז מבקש מרות שלא תלך ללקט בשדה אחר, כדי להגן עליה.
  - "הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך" – בועז צריך לצוות על הנערים הקוצרים בשדה, שלא יטרידו את רות.
  - "ותאמר נעמי אל רות כלתה טוב בתי כי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו בך בשדה אחר" – נעמי אומרת לרות, שתלקט רק בשדהו של בועז, כדי שלא יפגעו בה אם תלקט בשדה אחר.
- (2) האם גם רות בודדה** - תתקבל כל תשובה המנומקת היטב.

לדוגמה: רות אינה בודדה. היא חיה יחד עם חמותה נעמי: "ותשב את חמותה". או: בעז דואג לרות, לכלכלתה ולבטחונה: "הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בדה אחר... הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך".

סעיף ב'

- כינויים המעידים על זרות** (על התלמיד לציין ולהסביר שני כינויים):
- בפי המספר רות מכונה "רות המואביה" (פס' ב')- כינוי המבטא את זרותה, ומדגיש שעל אף מוצאה הזר ואי השתייכותה לעם ולמקום, היא יוצאת לשדות כדי לכלכל את עצמה ואת חמותה.
  - בועז מכנה את רות בפעם הראשונה "הנערה הזאת" (פס' ה')- היא זרה עבורו ואין לו יחס מיוחד אליה.
  - בפי הנער המשגיח על הקוצרים "נערה מואביה" (פס' ו')- עבורו היא נערה זרה שעל פי החוק היא גרה ולכן מותר ללקט בשדה.

כינויים המעידים על שייכות (על התלמיד לציין ולהסביר שני כינויים):

- נעמי מכנה אותה "בתי" (פס' ב')- כינוי המבטא יחס אימהי ואוהב של נעמי כלפי רות.
- בועז מכנה אותה "בתי" (פס' ח')- כינוי חיבה המבטא את אהדתו אליה.

בין שאול לדוד**שאלה 4****סעיף א'**

(1) החשש של שאול: "וימצאהו המורים אנשים בקשת ויחל מאוד מהמורים". שאול חשש מפני הקשתים הפלישתים: "פן יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו בי" – הוא חשש מכך שהקשתים יהרגו אותו ויתעללו בגופתו.

החשש שלו היה מוצדק, למחרת היום כאשר הפלישתים מוצאים את גופתו, הם מתעללים בה. הם כורתים את ראשו, מפשיטים מעליו את כליו ואת גופתו הם תולים לראווה על חומות העיר. **לביסוס:** "ויהי ממחרת ויבאו פלישתים לפשט את החללים וימצאו את שאול... ויכרתו את ראשו ואת גויתו תקעו בחומת בית שן".

(2) יוסף בן מתתיהו מציג את שאול כגיבור. לדבריו, אדם היודע שהוא עתיד למות במלחמה ואינו חושש מכך, הרי שזאת הוכחה לגבורה. שאול ידע שהוא עתיד למות בקרב מול הפלישתים, ולמרות זאת יצא למלחמה וכשידע שמותו קרב, הוא נפל על חרבו. שאול קיבל עליו את מותו הצפוי ולא פחד מזה והעדיף למות מחרבו שלו ולא מחיצי האויב, לכן לפי בן מתתיהו, הוא הוכיח גבורה.

סעיף ב'

(1) מעשים של השפלה (על התלמיד לציין ולהסביר שניים):

- הפלישתים לוקחים את גופת שאול וכורתים את ראשו.

- הפלישתים מפשיטים את גופת שאול.

- הפלישתים מודיעים בכל עריהם על מות שאול, לשמוח על מותו.

- הפלישתים תולים את גופת שאול על חומת בית שאן, לבזות אותו.

מעשים של חסד (על התלמיד לציין ולהסביר שניים):

- אנשי יבש גלעד מסירים את גופות שאול ובניו מעל חומות בית שאן.

- אנשי יבש גלעד מביאים את עצמות שאול ובניו לקבורה.

- אנשי יבש גלעד צמים שבעה ימים, לאות אבל על מות שאול ובניו.